

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЛІНГВІСТИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ СХІДНОЇ І СЛОВ'ЯНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ
Кафедра східної і слов'янської філології

Курсова робота
з іранської філології
на тему:

ЛЕКСИЧНІ ЗАСОБИ ВИРАЖЕННЯ ЕМОТИВНОСТІ У СУЧАСНІЙ
ПЕРСЬКІЙ МОВІ
(на матеріалі перської і української мов)

студентки IV курсу групи Пперс16-19
факультету східної і слов'янської філології
денної форми здобуття освіти
освітньої програми: Перська мова і
література та переклад, друга східна мова,
західноєвропейська мова
спеціальності: 035 Філологія
спеціалізації: 035.067 Східні мови та
літератури (переклад включно),
перша – перська
Калмазан Ганна Володимирівна

Науковий керівник:
викл. Даліда А. В.

Національна шкала: _____
Кількість балів: _____
Шкала ЄКТС: _____

Київ – 2023

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ ЕМОЦІЙ У СУЧАСНОМУ МОВОЗНАВСТВІ	6
1.2. Характеристика емоційних станів людини	6
1.3. Поведінковий аспект емоційної реакції у перській культурі	10
Висновок до Розділу 1	12
РОЗДІЛ 2. ПОНЯТТЯ ЕМОТИВНОСТІ ТА ЕКСПРЕСИВНОСТІ У ЛІНГВІСТИЦІ	13
2.1. Поняття експресивності.....	14
2.2 Поняття емотивності.....	15
Висновок до Розділу 2.	18
РОЗДІЛ 3. ЛЕКСИЧНІ (МЕТАФОРИЧНІ) ЗАСОБИ ВИРАЖЕННЯ ЕМОЦІЙ У СУЧАСНІ ПЕРСЬКІЙ МОВІ	19
3.1. Метафора у когнітивній лінгвістиці.....	20
3.2. Вираження базових кольорів через метафоричні вирази.....	21
3.3. Лексичні (метафоричні) вираження емоції смутку	25
3.4. Лексичні (метафоричні) вираження емоції страху	27
3.5. Лексичні (метафоричні) вираження емоції щастя	28
Висновок до Розділу 3.	29
ЗАГАЛЬНИЙ ВИСНОВОК	31
АНОТОЦІЯ ПЕРСЬКОЮ МОВОЮ	33
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	34

ВСТУП

Зв'язок між мовою та емоціями можна розглядати з двох сторін. Мову, у широкому сенсі, можна розглядати як зроблену (виконану) «емоційно». Взяти це на озброєння прийнято вважати, що люди, принаймні іноді, «мають» емоції, і що «емоційність» набуває власної сили, впливаючи різними способами на комунікативність ситуації.

Це може відбуватися екстралінгвістично (наприклад, через вираз обличчя, пози тіла, поведінка в цілому тощо), із точки зору супрасегментаційних і просодичних особливостей, а також з точки зору мовних (лексичні та синтаксичні) форм. Останній збірник статей у спеціальному випуску журналу *Journal of Pragmatics* (Caffi and Janney, 1994; див. також Fiehler, 1990; Bamberg and Reilly, 1996) свідчить про таку спрямованість дослідження.

Хоча дослідження в цьому напрямі міркувань фокусується в першу чергу на «вираженні» емоцій, тобто на поведінковому акті вираження афекту в комунікації, проте вона значною мірою залежить від (часто культурно привілейованих – див. Besnier, 1994) уявлення про те, що таке емоції та як вони функціонують у приватному та публічному оточенні. З цієї точки зору, мова та емоція є двома одночасними, паралельними системами та їхній зв'язок полягає в тому, що одна система (емоції) впливає на роботу іншої (мови). Обидві з них поділяють свою функціональність у процесі спілкування між людьми.

Інший підхід до відношення між мовою та емоціями змінює напрямок щойно обговореного погляду. Він виходить з припущення, що мова певним чином відноситься і «відображає» об'єкти у світі, серед них емоції: мови мають емоції і люди в усьому світі говорять про емоції. З цієї точки зору залишається невизначеним, чи є емоції «реальними» об'єктами в такому світі як поведінка чи це «внутрішні» психологічні стани чи процеси (схожі на інші психологічні процеси, такі як думки чи наміри). Тоді цей погляд приймає інший підхід відносини мови-емоцій. Мова є засобом осмислення емоцій, а також це можна використовувати як відправну точку для вивчення світу емоцій різними мовами.

Актуальність. Емоції мають різний вплив на людей, тому необхідно досліджувати мовленнєву поведінку мовця, який виражає свій або чужий емоційний стан. Таким чином, актуальність дослідження полягає в тому, що відображення емоційного стану мовця має високу соціальну значимість і характеризується здатністю впливати на дії людини. Комуніканти зазвичай розуміють, яку емоцію виражає людина або бажає продемонструвати під час явного вираження емоцій. Однак, існують багато мовних та немовних ситуацій, коли необхідно здогадатися про емоції співрозмовника.

Мета нашої курсової роботи з'ясувати лексичні засоби вираження емоцій у перській та українській мовах, а також особливості сприйняття світу та його вербалізації українцями та іранцями.

У роботі використовуються такі **методи** дослідження:

1. Порівняльний метод – визначення характеристик на основі підібраних метафоричних виразів.
2. Компонентного аналізу – використовується при вивченні семантичних трансформацій твірних одиниць під час їх емоційного переосмислення.
3. Теоретичний – вивчення матеріалів з даної теми.

Об'єктом курсової роботи виступають емоції людей.

Предмет – лексичні засоби вираження емоцій у перській та українській мовах.

Наукова новизна: дослідження іранського мовознавства українськими лінгвістами лише набирає своїх обертів. Хоча тема емотивності у перській мові раніше була предметом дослідження (зокрема ці дослідження стосувалися вивчення фразеологічних одиниць для віддзеркалення емоцій людини), проте не було здійснено повного дослідження лексичних засобів (окрім фразеологізмів), які б відображали емоцій людини.

Практична цінність роботи полягає у тому, що результати дослідження можуть бути використані під час навчальних занять такої дисципліни як "Лексикологія перської мови", а також для здійснення подальших досліджень з цієї теми.

Структура роботи: робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, анотації перською мовою та списку використаної літератури.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ ЕМОЦІЙ У СУЧАСНОМУ МОВОЗНАВСТВІ

Емоції часто плутають з почуттями та настроєм, але ці два терміни не взаємозамінні. Згідно з Американською психологічною асоціацією (АРА), емоція визначається як «складна модель реакції, що включає емпіричні, поведінкові та фізіологічні елементи». Емоції – це те, як люди ставляться до справ або ситуацій, які вони вважають значущими для себе. Емоційні переживання мають три компоненти: суб'єктивне переживання, фізіологічну реакцію та поведінкову або експресивну реакцію.

Почуття виникають внаслідок емоційного переживання. Оскільки людина усвідомлює переживання, це класифікується в тій же категорії, що і голод або біль. Почуття є результатом емоцій і на нього можуть впливати спогади, переконання та інші фактори.

Американська психологічна асоціація описує настрій як «будь-який короткочасний емоційний стан, зазвичай низької інтенсивності». Настрої відрізняються від емоцій тим, що їм не вистачає стимулів і немає чіткої відправної точки. Наприклад, образи можуть викликати емоцію гніву, тоді як гнівний настрій може виникнути без видимої причини.

Визначення емоцій – завдання, яке ще не завершено. Багато дослідників все ще висувають теорії про те, з чого складаються наші емоції, і існуючі теорії постійно заперечуються.

1.2. Характеристика емоційних станів людини

У 1970-х роках психолог Пол Екман виділив шість основних емоцій, які, на його думку, є універсальними для всіх культур. Емоції, які він виділив, це щастя, смуток, огида, страх, здивування та гнів. Пізніше він розширив свій список основних емоцій, включивши в нього такі емоції, як гордість, сором, збентеження та хвилювання.

Психолог Роберт Плутчик запропонував «колесо емоцій», яке працювало щось на кшталт колірної кола. Емоції можна поєднувати, щоб сформувати різні почуття, так само, як кольори можна змішувати, щоб створити інші відтінки.

Згідно з цією теорією, базові емоції діють як будівельні блоки. Більш складні, іноді змішані емоції, є сумішшю цих більш базових. Наприклад, основні емоції, такі як радість і довіра, можна поєднати, щоб створити любов. Дослідження 2017 року показує, що базових емоцій набагато більше, ніж вважалося раніше (Cowan AS, Keltner D., 2017). У дослідженні, опублікованому в *Proceedings of National Academy of Sciences*, дослідники визначили 27 різних категорій емоцій. Однак виявили, що ці емоції люди відчувають не зовсім окремо, а поградієнту (Cowan AS, Keltner D., 2017).

Щастя. З усіх різних типів емоцій люди прагнуть найбільше щастя. Щастя часто визначають як приємний емоційний стан, який характеризується відчуттям задоволення, радості та благополуччя.

Дослідження щастя значно зросли з 1960-х років у низці дисциплін, включаючи галузь психології, відому як позитивна психологія. Цей тип емоцій іноді виражається через вираз обличчя (наприклад посмішка), мову тіла (наприклад, розслаблена позиція, посмішка), тон голосу (бадьорий, приємний). Хоча щастя вважається однією з основних людських емоцій, речі, які, на нашу думку, створюють щастя, як правило, сильно залежать від культури. Наприклад, вплив поп-культури, як правило, підкреслює, що досягнення певних речей, таких як покупка будинку або високооплачувана робота, призведе до щастя.

Реальність того, що насправді сприяє щастю, часто є набагато складнішою та більш індивідуальною (Gruber J, Moskowitz JT, 2014). Люди давно вважали, що щастя та здоров'я пов'язані, і дослідження підтвердили ідею, що щастя може відігравати певну роль як у фізичному, так і в психічному здоров'ї. Щастя пов'язують із різноманітними наслідками, включаючи збільшення тривалості життя та підвищення задоволеності шлюбом (Lawrence EM, Rogers RG, Wadsworth T., 2015). Навпаки, нещастя пов'язують із різними результатами поганого здоров'я. Стрес, тривога, депресія та самотність, наприклад, пов'язані з такими речами, як зниження імунітету, посилення запалення та зменшення тривалості життя.

Смуток – це ще один тип емоцій, який часто визначають як минулий емоційний стан, що характеризується почуттям розчарування, горя, безнадійності, незацікавленості та пригніченого настрою. Як і інші емоції, смуток час від часу відчувають усі люди. У деяких випадках люди можуть відчувати тривалі та важкі періоди смутку, які можуть перерости в депресію. Смуток можна виразити кількома способами, зокрема: плач, зіпсований настрій, млявість, відсторонення від інших. Тип і тяжкість смутку можуть відрізнятися залежно від першопричини, і те, як люди справляються з такими почуттями, також може відрізнятися. Смуток часто спонукає людей використовувати такі механізми подолання, як уникнення інших людей, самолікування та роздуми про негативні думки. Така поведінка насправді може посилити почуття смутку та подовжити тривалість емоції.

Страх – це сильна емоція, яка також може відігравати важливу роль у виживанні. Коли ви стикаєтеся з якоюсь небезпекою та відчуваєте страх, ви проходите так звану реакцію на боротьбу або втечу. Ваші м'язи напружуються, частота серцевих скорочень і дихання прискорюються, а розум стає більш пильним, примушуючи ваше тіло або тікати від небезпеки, або стояти і боротися (Kozłowska K, Walker P, Mclean L, Carrive P, 2015). Ця відповідь допомагає переконатися, що ви готові ефективно протистояти загрозам у вашому середовищі. Вирази цього типу емоцій можуть включати: вираз обличчя (широко розплющенні очі, горизонтальні складки на лобі), мова тіла (спроби сховатися або втекти від загрози), фізіологічні реакції (прискорене дихання і серцебиття). Звичайно, не всі відчувають страх однаково. Деякі люди можуть бути більш чутливими до страху, і певні ситуації чи предмети можуть з більшою ймовірністю викликати цю емоцію. Страх – це емоційна реакція на безпосередню загрозу. Ми також можемо розвинути подібну реакцію на очікувані загрози або навіть на наші думки про потенційну небезпеку, і це те, що ми зазвичай сприймаємо як тривогу. Соціальна тривога, наприклад, передбачає страх соціальних ситуацій. Повторний контакт із об'єктом або ситуацією, що викликає страх, може призвести до знайомства та звикання, що може зменшити почуття страху та тривоги (Adolphs R., 2013). Це ідея, що лежить в основі експозиційної терапії, під

час якої люди поступово піддаються впливу речей, які їх лякають, контрольованим і безпечним способом. Згодом почуття страху починає зменшуватися.

Відраза є ще однією з перших шести основних емоцій, описаних Екманом. Відраза може проявлятися кількома способами, зокрема: мова тіла (відвертання від об'єкта огиди), фізичні реакції (такі як відчуття блювоти або блювання), вираз обличчя (наприклад, зморщування носа і викривлення верхньої губи).

Це відчуття відрази може виникати через низку речей, включаючи неприємний смак, вид або запах. Погана гігієна, інфекція, кров, гниль і смерть також можуть викликати реакцію огиди. Це може бути способом організму уникати речей, які можуть переносити заразні захворювання (Oaten M, Stevenson R.J., Case T.I., 2009). Люди також можуть відчувати моральну огиду, коли спостерігають, як інші вчиняють поведінку, яку вони вважають аморальною або злою.

Гнів може бути особливо сильною емоцією, яка характеризується почуттям ворожості, хвилювання, розчарування та антагонізму по відношенню до інших. Як і страх, гнів може відігравати важливу роль у реакції вашого тіла на боротьбу чи втечу. Коли загроза викликає почуття гніву, ви можете бути схильні відбивати небезпеку та захистити себе. Гнів часто проявляється через вирази обличчя (наприклад, насуплені чи яскраві погляди), мову тіла (наприклад, зайняти сильну позицію або відвернутися), тон голосу (наприклад, грубо говорити або кричати), фізіологічні реакції (такі як пітливість або почервоніння), агресивна поведінка (наприклад, удари ноги або кидання предметів).

Хоча гнів часто сприймають як негативну емоцію, іноді він може бути корисним. Це може бути конструктивним, може спонукати вас діяти та знаходити рішення тих речей, які вас турбують. Проте гнів може стати проблемою, якщо він надмірний або виражений нездоровим, небезпечним або шкідливим для інших способом. Неконтрольований гнів може швидко перерости в агресію, жорстокість або насильство.

Цей тип емоцій може мати як психічні, так і фізичні наслідки. Нестримний гнів може ускладнити прийняття раціональних рішень і навіть вплинути на ваше фізичне здоров'я (Staicu ML, Cițov M., 2010).

Подив – це ще один із шести основних типів людських емоцій, спочатку описаних Екманом. Здивування зазвичай досить короткочасне і характеризується фізіологічною реакцією злякання після чогось несподіваного. Цей тип емоцій може бути позитивним, негативним або нейтральним. Здивування часто характеризується: мімікою (наприклад, підняти брови, розширити очі та відкрити рот), фізичні реакції (такі як стрибок назад), вербальні реакції (такі як крик або задихання).

Здивування – тип емоцій, який може спровокувати реакцію на бій чи втечу. Коли люди злякані, вони можуть відчутти викид адреналіну, який допомагає підготувати тіло або до боротьби, або до втечі (Gottlieb M.M., 1999).

Несподіванка може мати важливий вплив на поведінку людини. Наприклад, дослідження показали, що люди схильні непропорційно помічати дивовижні події. Ось чому дивовижні та незвичайні події в новинах запам'ятовуються більше за інші. Дослідження також виявили, що люди, як правило, більше піддаються впливу несподіваних аргументів і дізнаються більше з несподіваної інформації.

1.3. Поведінковий аспект емоційної реакції у перській культурі

Як вже було зазначено раніше у даній роботі, існує загальноприйняте уявлення, про шість основних емоцій, що мають специфічну нейронну основу, які пов'язані із змінами у нашому тілі, та які в свою чергу відображаються на повсякденній діяльності. Як класична, так і сучасна моделі обробки емоцій вважають, що суб'єктивні переживання емоцій характеризуються тілесними станами, пов'язаними з емоціями, які відображають зміни в опорно-руховому апараті. У той час як Екман та його співавтори вірили в універсальність теорії про шість емоцій, лише невеликий відсоток дослідників вказували на невід'ємну роль культури у вираженні емоцій, адже культурний фактор і є тією рушійною силою при демонстрації емоцій.

Іран – країна, що складається з різноманітного населення і різних субкультур із загальними історичними та мовними коріннями і подібністю через давньоперську культуру. Іранська нація має деякі особливості у відображенні свого досвіду як нації,

що відрізняє їх від культур Східної Азії, а також арабських та ісламських країн регіону.

Станом на сьогодні у світі проводилася дуже мала кількість досліджень, які були направлені на аналіз метафор, ідіом, виразів у перській мові, які б описували основні шість емоцій. Одне із нещодавно проведених експериментів було спрямоване на вивчення емоцій за допомогою тілесних відчуттів. Під час самого дослідження було зруйновано декілька стереотипів, а саме: поведінка обох статей при відчутті будь-яких емоцій однакова.

Часткова обмеженість іранської культури відвертістю та відкритістю у вираженні очікувань, бажань та невдоволення як неписане правило поваги та ввічливості змушувало людей намагатися якимось чином приховувати свої емоції або частково обмежувати правила прояву емоцій у конкретних ситуаціях. Сприяння соматизації емоцій в іранській культурі також може сприяти нездатність цих людей вербально виражати неприємні почуття, які не сприймаються співтовариством, такі як гнів і роздратування. Соматизація симптомів тривоги та гніву, таких як м'язово-скелетний біль, хвороби серця та проблеми із травленням, часто зустрічається у іранців.

Також результати показали, що найбільш емоційна ділянка тіла – рот, який відображає вербальну культуру людей у будь якій точці світу. Імовірніше за всього, те що іранці пригнічують емоції через правила ввічливості, які іноді забороняють іранцям виражати неприємні відчуття, люди цієї країни відчувають неприємний тиск в області рота (так званий бруксизм – скрегіт зубами, ворожа міміка).

У перській культурі та мові надто багато уваги приділяється горю та смутку, що є темою, якою займаються деякі лінгвістичні дослідження. Вони припускали смуток і горе як емоцію, що найбільш часто сприймається у іранців.

Однією з проблем розпізнавання та повідомлення про емоції в перському дискурсі є використання розпливчастих термінів, пов'язаних з перськими метафоричними виразами емоцій, та багатство термінології, пов'язаної з емоціями у перській мові, що неможливо знайти еквівалентний та точний термін для цих незліченних виразів. Наприклад, слово «دل», яке перекладається як серце, може

трактуватися як внутрішній орган, а може як частина душі, яка здатна відчувати емоції, прив'язаність до людини або навіть зберігати спогади про щось або когось. Існує багато виразів, які містять це слово «دل» і утворюють нові слова, які виражають різні емоції. Наприклад, «دلخوره» (образа) та «دلنگرانی» (занепокоєння).

Висновок до Розділу 1

Емоції відіграють важливу роль у тому, як ми живемо: від того, як ми взаємодіємо з іншими у нашому повсякденному житті до впливу на прийняття рішень. Розуміючи деякі різновиди емоцій, ви можете отримати глибше розуміння того, як ці емоції виражаються та який вплив вони мають на вашу поведінку. Проте важливо пам'ятати, що жодна емоція не ізольована. Натомість, багато емоцій, які ви відчуваєте, є витонченими та складними, які об'єднуючись створюють багатство та різноманіття вашого емоційного життя. Було визначено, що є основні 6 емоцій, які зазвичай називають "базовими". Саме завдяки "базовим емоціям" творяться похідні від них емоції. Іранська нація не дуже явно показує свої емоції на публіці, що яскраво характеризує іранську стриману культуру поведінки. Проте для них є характерним вербально проявляти свої емоції.

РОЗДІЛ 2. ПОНЯТТЯ ЕМОТИВНОСТІ ТА ЕКСПРЕСИВНОСТІ У ЛІНГВІСТИЦІ

Поняття емотивності та експресивності у лінгвістиці пов'язані зі способами вираження та передачі емоцій через мову. Емотивність відноситься до особистого ставлення та емоційного стану людини, тоді як експресивність характеризує виразність мовлення та його здатність передавати різні емоційні стани.

Емотивність є важливою складовою людського спілкування, оскільки вона дозволяє виражати почуття та емоції, розуміти їх у інших людей, а також сприяє формуванню соціальних зв'язків та взаєморозумінню. У лінгвістиці емотивність вивчається в контексті мовленнєвої діяльності та її впливу на комунікативну ситуацію. Мова допомагає виражати емоції та ставлення до об'єктів, явищ та інших людей, що є важливим елементом процесу взаємодії.

Експресивність, у свою чергу, пов'язана зі здатністю мовлення передавати інтенсивність та сили емоцій, що виражаються в мовленні. У лінгвістиці експресивність розглядається як засіб зміни звичайного стилю мовлення з метою підкреслення важливості певної інформації, її емоційної ваги та надання виразності мовленню. Експресивність забезпечує мовленню можливість передавати емоційний стан та ставлення до об'єктів мовлення та їх оцінку. У лінгвістиці емотивність та експресивність вивчаються як чинники, що впливають на інші чинники.

Окрім того, важливо зазначити, що експресивність може використовуватися для досягнення різних цілей, як-то підсилення комунікативного ефекту, показу авторської позиції, залучення уваги аудиторії, створення емоційно-експресивної атмосфери тощо. Таким чином, експресивність має важливе значення для створення ефективного комунікативного процесу і використовується в мовленні як засіб досягнення різних цілей.

Нарешті, важливо відзначити, що експресивність та емотивність можуть виявлятися не тільки у лексичному рівні, але й на рівні морфології, синтаксису та інших лінгвістичних рівнів. Наприклад, в перській мові можливе використання певних форм дієслів для передачі емотивних відтінків (наприклад, дієслово "любити"

може мати різні форми для вираження різних ступенів емоційності), вживання різних інтонацій та акцентів, використання окремих синтаксичних конструкцій тощо.

Поняття емотивності та експресивності мають важливе значення у лінгвістиці та відображаються на різних лінгвістичних рівнях, зокрема на лексичному рівні. Емотивність відображає внутрішні емоції та почуття, тоді як експресивність використовується для досягнення різних цілей та передачі емоційних відтінків у мовленні. Давайте детальніше розглянемо поняття експресивності та емотивності.

2.1. Поняття експресивності

Головна особливість експресивності це відображення стану психіки людини, яка спонукає прикрашати мову, переживаючи певний емоційний стан. Поняття про мовне вираження експресивності доволі обширне і трактується в сучасній лінгвістиці як «інтенсифікація виразності, надання сказаному особливої психологічно-мотивованої піднесеності» (*Diller H. J., 1992*). Основоположником теорії експресивності можна вважати французького мовознавця Шарль Баллі. З 20 століття, починаючи з Чарльза Баллі, концепція експресивності розглядалася як стилістична проблема. Французький мовознавець запропонував відрізнити виразність мови від експресивності індивідуального мовлення, керуючись при цьому основними ознаками:

- експресивні ознаки є наперед визначеними і не передбачають творчої діяльності мовця;
- відповідні прийоми та засоби, що створюють виразність стають для нас несвідомими. Ми часто використовуємо їх, не замислюючись, їхні експресивне забарвлення виявляється лише в емоційному резонансі, що супроводжує появою експресивних ознак.

Експресивність, як результат використання емоційних мовних одиниць в мовлення, тобто це сукупність семантико-стилістичних ознак, що роблять мовлення яскравіше і різноманітніше. Якщо твердження чітко виражає суб'єктивно-

психологічне ставлення особи до того, про що вона говорить, то в цій ситуації емоційна або експресивна функція мови реалізується.

Розрізняють експресивну та адгезивну виразність мовних одиниць. Експресивності притаманний мовний знак і є його константою, постійною і невід'ємною ознакою в будь-якому контексті. Адгезивна експресивність інтенсивна виразність мовного знака, що формується лише в певному контексті, ситуації, умовах, а не в базовій лексиці. Відповідно до наміру мовця, мети, ситуації, додавання контекстуального вираження наче оновлює мовну одиницю. Ці одиниці називають виразними засобами мови. Під поняттям "експресивне" мається на увазі генетичне, те, що давно встановлено, закріпилося в мовних засобах як традиційні тропи і фігури. Ними користуються мовці як готові виразні форми і як моделі для продукування нових виразів відповідно до комунікаційних потреб.

Фонетика є найсильнішим виражальним засобом у будь-якій мові. Тільки людський голос може відмічати тонкі деталі у передачі інформації. Висота, мелодія, наголос, пауза, протяжність, оповідь пошепки чи гучно, наспівної манери та інші способи вживання в голосі є набагато ефективнішими, ніж будь-які інші засоби висловлювання емоцій. Але не тільки фонетика багата своїми засобами вираження емоцій, не слід забувати про лексичний пласт. На лексичному рівні є дуже багато слів, які завдяки своїй внутрішній виразності складають особливий пласт. Є слова в яких тільки емоційне значення (вставні слова), слова, які мають референтні і емоційні значення (епітети), слова які зберігають двоскладність значення: денотативний і конотативний (любов, ненависть, симпатія), слова, що мають приналежність до пластів сленгу та вульгарних слів або до поетичних чи архаїчних. Виразна сила цих слів особливо не викликає сумнівів, коли вони порівнюються з нейтральною лексикою.

2.2 Поняття емотивності

У лінгвістиці термін «текст» використовується для опису мовлення, що містить емоційний вислів або мовну реалізацію емоцій. На лінгвістичному рівні, емоції

вважаються психологічною категорією, тоді як емотивність розглядається як лінгвістичний аспект, який відображає виразність емоцій у мовленні. Емоції мають різний вплив на людей, тому необхідно досліджувати мовленнєву поведінку мовця, який виражає свій або чужий емоційний стан. Таким чином, актуальність дослідження полягає в тому, що відображення емоційного стану мовця має високу соціальну значимість і характеризується здатністю впливати на дії людини. Комуниканти зазвичай розуміють, яку емоцію виражає людина або бажає продемонструвати під час явного вираження емоцій. Однак, існують багато мовних та немовних ситуацій, коли необхідно здогадуватися про емоції співрозмовника (Чабаненко, 1984).

Одночасно з цим, емоції мають специфічні особливості для кожної нації. Культурні відмінності у виявленні емоцій також проявляються у тому, що навіть універсальні емоції, які можуть пояснюватися в різних культурах, оцінюються та розуміються їх представниками по-різному:

- об'єктивність як наявність в тексті емоційних знань;
- залученість, втілення авторських емоційних намірів у тексті;
- впливовість як вказівка на ймовірну емоційну відповідь читача на текстову реальність.

У лінгвістиці немає повного та однозначного визначення концепту емотивності. Емотивність визначається як «іманентно притаманна мові властивість виражати системою свої засобів емоційність як факт психіки, відображені в семантиці мовних одиниць соціальні та індивідуальні емоції. Дослідник також зазначає, що емотивність у лінгвістичному розумінні є чуттєвою оцінкою об'єкта, вираженням мовними засобами почуттів, настроїв, переживань особи. Емоційність завжди є виразною та оцінювальною.

У словнику будь-якої мови є не тільки слова, що виражають емоційний або стилістичний відтінок, чи мають структурну складову, яка допомагає висловлювати емоції, але й такі, що можуть мати емоційну силу в певному контексті та використанні, надаючи словам емоційне забарвлення і впливаючи на сприйняття отримувачем цього контексту. Принципи упорядкування емотивності ще не

визначені, і тому їх типологія не встановлена ні для загальної мови, ні для міжмовної комунікації. Призначення слів до певної категорії емотивності базується головним чином на зовнішніх ознаках, а не на формальних.

Отже, емотивність художнього тексту пов'язана з передачею емоційних знань та актуалізацією емоційних намірів автора і адресата через емоційнозаряджені складові тексту. Емоційний текст має лінгвістичні та нелінгвістичні компоненти. Лінгвістичні складові включають емоційний словник, фразеологію, емоційні конструкції, "кінеми" та "просодію (надсегмента фонологія)", які відображають сигнали емоційної інформації у стилістиці, словниковій та синтаксичній структурах тексту. Нелінгвістичний компонент включає емоційну ситуацію, що відображає емоційні припущення, наміри, пози комунікантів та загальний емоційний настрій.

Емотивність, як лінгвістична відповідність психологічної категорії емоційності, є необхідною характеристикою текстів різних жанрів: вона є властивою текстам всіх основних функціональних стилів, таких як науковий, офіційно-діловий, журналістський та художній. Особливості емотивних текстів можна встановити за допомогою взаємозв'язку емоційного фону, емотивного відтінку та емотивного колориту, які регулюються стилістичними нормами.

Емоційна окраса тексту пов'язана з обмеженою кількістю тем, які стосуються емоційних ситуацій та можуть потенційно сприйматися носіями культури, як емоційнозаряджені. Ці теми можна назвати емотемами. Для виникнення емоцій у тексті можуть слугувати три типи ситуацій. Емоційний тон як категорія тексту визначається як «тип суб'єктивної модальності в тексті, яка проявляється у вираженні емоційного ставлення до фактів мовлення і відноситься до психологічного рівня аналізу тексту.

Дотримуючись комунікативного підходу до вивчення емотивності, В. Маслова, вважає, що найважливішим джерелом емотивності тексту є його зміст. За словами дослідника, зміст тексту потенційно емоційний, оскільки завжди буде отримувач, для якого він стане особисто значущим.

Складність вивчення явища емотивності тексту в лінгвістиці полягає у різноманітності підходів до неї. Кожен з них має власну концепцію текстової

емотивності, використовує власну термінологію та методологію дослідження, що робить зрозуміння цього явища більш заплутаним.

Висновок до Розділу 2.

Дослідження показує, що досить багато дослідників порівнюють емотивну та експресивну функції мови. Оцінка виявилась необхідним елементом емоції, і те саме слово в різних мовленнєвих ситуаціях може виражати як емоцію, так і оцінку одночасно. Емотивний компонент завжди є оцінювальним, але якщо слово є оцінним, то це не обов'язково повинно бути емоцією. Термінологічна невідповідність в системі номінативних засобів емоції пов'язана безпосередньо з різними підходами до вивчення цієї категорії. Емотивність є відображенням емоційного стану людини і прямо корелює з експресивністю та оцінкою, які є невід'ємними частинами семантики слова, які часто поєднуються у різних комбінаціях в межах його структури. Експресивність має стосуватися властивості людини підсилювати експресивну та впливову силу свого висловлювання. Експресивність як якість людської мови актуалізується тими лінгвістичними одиницями, які мають здатність або можуть збільшувати логічний та емоційний контент, діючи як засіб суб'єктивного вираження мови. Експресивність може стосуватись будь-якого мовленнєвого висловлювання, незалежно від того, чи включає воно в себе емоційний елемент чи ні. Експресивність може бути порівняна з виразністю мовлення, яка створюється за допомогою різних мовних засобів. Наприклад, вживання певного відтінку значення слів може підкреслити думку автора або передати певний настрій тексту. Важливо зазначити, що експресивність завжди має комунікативну функцію і є спрямована на вплив на отримувача повідомлення. Її метою є посилення впливу тексту на читача, звертаючись передусім до його емоційного стану, і впливає на ставлення читача до тексту та його розуміння. Таким чином, експресивність можна розглядати як складову мовної семантики, яка сприяє збільшенню виразності мовлення та здатності до передачі емоцій та настроїв.

РОЗДІЛ 3. ЛЕКСИЧНІ (МЕТАФОРИЧНІ) ЗАСОБИ ВИРАЖЕННЯ ЕМОЦІЙ У СУЧАСНІ ПЕРСЬКІЙ МОВІ

Емоційні стани в тексті можуть бути виражені через різні мовленнєві засоби, такі як метакомунікативні, паралінгвістичні та стилістичні елементи. У іранській культурі комунікативні контексти можуть бути описані за допомогою двох континуумів: особистісної та комунікативної близькості, а також соціальної ієрархії. Ефективність мовленнєвого вжитку перської мови залежить від контекстуальної рамки, що може бути підсилено за допомогою транспозиції лінгвістичних форм. Важливим є також культурне уявлення про соціальні взаємодії, яке може вплинути на відсутність участі в них. Зауважується, що при вивченні емоційності в текстах, слід звернути увагу на виразні правила культури, а не на характер або особистість, оскільки останні не можуть бути прямими орієнтирами.

Перська мова подібна до японської за деякими аспектами, тому що має просту граматичну структуру та розмаїтість ідіоматичних виразів, які допомагають висловлювати емоції. Ці висловлювання, так само як і всі інші, можуть правильно або неправильно відображати справжні почуття. Головне завдання всіх учасників комунікації полягає у тому, щоб зрозуміти правильне тлумачення сказаного.

Концепція контрасту між внутрішнім та зовнішнім є всеосяжною в іранському мисленні та впливає на багато інших аспектів національного життя. Це розрізнення зовнішнього та внутрішнього, насправді, є загальним культурним тропом в інших областях світу (Індонезія, Японія). Однак, його конкретна реалізація в Ірані є унікальною для іранської культури, особливо в тому, як вона пов'язана з емоційним життям, мистецтвом, релігійною філософією та соціальною поведінкою. Перська мова має ряд лінгвістичних прийомів, які природним чином допомагають людям відображати різноманітні аспекти їхніх взаємин. Ці прийоми переважно ґрунтуються на контрастах між статусами та відносинами між людьми.

3.1. Метафора у когнітивній лінгвістиці

Відповідно до Етимологічного онлайн-словника, слово "метафора" означає "перенесення". Це слово складається з префіксу "мета", що означає "перенесення, передача", та "фора", що може бути перекладене як "нести" або "переносити". Метафора є поняттям загальним для всіх мов та культур, і відіграє важливу роль у повсякденному житті. Вона базується на культурі та здатна проникнути у різні аспекти нашого життя, включаючи мислення та дію. Метафорична мова є невід'ємною частиною людського життя, що охоплює мову, мислення та дію. Письменники та мовці використовують метафору, щоб виразити абстрактні, важкі для розмови поняття в термінах конкретних сутностей, які легше зрозуміти (Лакофф та Джонсон, 1980; Лакофф, 1993). Метафоричні вислови є найкращим зразком мови. Вони відображають взаємозв'язок між мовою та культурою. Факт полягає в тому, що україномовні люди використовують приблизно 3000 метафор щотижня в середньому (Літлмор, 2001; Комура та Джимен, 2009); перська мова не є винятком. Метафоричність є основною ознакою всіх людських мов. Насправді, мова або будь-яка форма мови, яка не має метафоричних рис, не існує (Голті, 1997). Це не обмежується мовою. Воно пронизує всі аспекти повсякденного життя.

Когнітивна лінгвістика надає рамки, в межах яких метафори можуть бути описані та зрозумілі. Когнітивні лінгвісти стверджують, що метафора не є просто фігурою мови, а є конкретним ментальним та нейронним відображенням, яке впливає на те, як люди мислять, розуміють та уявляють собі речі в повсякденному житті (Лакофф та Джонсон, 1999). Запропонована Лакоффом та Джонсоном теорія концептуальної метафори (далі – ТКМ) вказує на те, що процеси людської думки в значній мірі є метафоричними, а концептуальна система людини структурована та визначена у метафоричний спосіб. Тому метафора визначається як відображення між джерелом та цільовим доменами. Відображення є систематичною відповідністю між складовими елементами джерела та цільового доменів. Відносини мають форму цільового домена, тобто джерелового домена. Вони зберігаються разом у свідомості

(Лан та МакГрегор, 2009). Однак за різних культур, культурні умови відіграють важливу роль при проведенні концептуального відображенні.

3.2. Вираження базових кольорів через метафоричні вирази

Кольори грають важливу роль в стандартних метафорах у житті людей і є важливою підкатегорією метафор. Терміни кольорів широко використовуються як буквально, так і метафорично у різних мовах, що може відображати культурну ідентичність мовців. Деякі конотативні значення можуть бути загальнішими для кольорів, що дозволяє їм нести необмежені резонанси в даній культурі. У перській мові конотативні значення кольорів використовуються, наприклад, в висловах "ذرش سفید" (біла борода) означає-досвідчений та мудрий чоловік, "چشم سفید" (біле око) - безсоромна або нахабна людина та "سیاهبخت" (чорне щастя) мається на увазі нещаслива людина. Варто відзначити, що коли ми говоримо про кольорові метафори, ми стикаємося з абстрактними асоціаціями. Наприклад, серед них білий асоціюється з вічністю, добродішністю, невинністю, чистотою, небом та світлом; тоді як чорний – зі смертю, жалобою, вбивством, гріхом та дияволом.

Розуміючи цей вислів, ми можемо зосередитись на фразі "Сміється горщик з котла, а обидва чорні". Це метафоричний вираз, що використовується в українській мові, коли людина, яка критикує іншу, сама є винною в тих же самих речах, які вона висміює. Походження цього вислову пов'язане з приготуванням їжі на вогні, коли було задимлення і горщики, і котли ставали чорними. У перській мові люди використовують вислів "دیگ به دیگ می گویند رثیت سیاه است" "di:g bə di:g mi:gu:yæd, ru:yat si:y^h æst", що означає "каструля називає каstrулю чорною". Основною концептуальною метафорою для цих висловів є метафора люди як речі. Інші метафоричні концепти, які вбудовані в ці вислови, полягають у тому, що чорний колір це щось погане, а в подальшому якщо ти винний, то тебе будуть застосовувати чорний колір. Як ми можемо побачити, метафоричний концепт такий самий в українській та перській мовах.

Через колір можна передати не тільки ставлення когось до чогось, але й ще почуття. Наприклад, в українській мові зелений колір асоціюється із заздрощами або навіть ревнощами, але в перській такі відчуття не підв'язуються до якогось кольору. Значення кольору часто підтримується цитуванням з мови у формі фраз, таких як "позеленіти від заздрощів", "червоний як буряк" (тобто відчутти сором, гнів, стид), "біла ворона" (використовується для позначення рідкісного або незвичайного явища, об'єкта або людини, який відрізняється від оточуючого середовища своїми характеристиками, здібностями або властивостями. Цей вираз має негативну конотацію і може використовуватись для позначення особи, яка не відповідає загальним нормам, звичаям або стандартам.), "лиха конячка" (коли хочуть сказати про людину, що зовсім його не знають, не знають його звички й уподобання, його характер і, відповідно, як може вчинити людина в критичній або важливій ситуації) тощо. В українській мові "خام است / پوسته آلبت سبز شده" (випадок походить від метонімічного зв'язку з "зеленим деревом" (молодим деревом), яке має зеленуватий колір, гнучке і пов'язане з молодістю, а також фактором недосвідченості. У перській мові концепт сирій глиняної цеглини використовується для передачі того ж образу. Для того, щоб отримати печену глиняну цеглину, необхідно пройти кроки змішування землі та води, розкладання цеглин, висихання на сонці та печення. Так само як і молоді люди на початку свого життя не мають жодного досвіду, і концепт сирого та зеленого використовується для передачі цієї недосвідченості. Тому, коли люди хочуть звернутися до когось, хто є молодий та недосвідчений, вони використовують дані метафори.

"چر زرد کردی" – тобто бути трусливим. Деякі світлі кольори, зокрема жовтий, мають негативні культурні конотації, якщо використовуються для опису обличчя людини. У перській мові жовтий колір не асоціюється з позитивними емоціями, незважаючи на те, що він є світлим кольором. Метонімічне зв'язування жовчі та печінки відповідає за значення слова "жовтий", хоча фокус різний. Гормон "бий або біжи" виділяють надниркові залози, а жовч утворюється в печінці та ділиться з трусітю. У випадку страху, рідина, що виділяється, також може мати жовтуватий відтінок. Коли перський вислів про те, що "тіло є контейнером для емоцій", був

придуманий, вірили, що печінка є місцем хоробрості, і саме ця метафора лежить в основі цього вислову.

"رنگ و رویت زرد شده" – ти виглядаєш хворим. Метафоричні вислови, що ґрунтуються на жовтому кольорі, містять асоціативні значення з хворобою, затуханням та смертю. Жовтий колір осені нагадує про зрізання листя з дерев та стагнацію. Описи зовнішності людини фокусуються на колірній якості шкіри та очей як показників стану здоров'я. Кольори є природними та стабільними в певних умовах. Хвороби печінки можуть призвести до зміни кольору шкіри на жовтий відтінок. Гіппократівська медична концепція, подібно до перської медицини, класифікувала особистість людини на основі чотирьох темпераментів: холерного, флегматичного, жовчного та сангвінного. Холерні люди вважалися злі та роздратовані, оскільки вони мали переважаючу кількість холери, тоді як флегматичні особистості були спокійними та беземоційними. Жовчні люди, згідно з цією концепцією, були особливо схильні до нудоти та блювання. Коли людина хворіє або налякана в неї зазвичай бліде та стомлене обличчя, але не жовтуватє. Якщо казати про злість, то в українській мові зазвичай використовують червоний, а не жовтий як у перській мові. Існують різні метафоричні ознаки одного й того ж самого результату, але відрізняються вони лише прагматично в своїй культурній одиниці.

"ریش سفید شده اند" – тобто бути досвідченою, мудрою та кваліфікованою особою. Зідно з епосом "Шахнаме" Фердоусі, в стародавньому Ірані, особливо в перській міфології, білий колір символізує перевагу, духовність та добродесність. У старших людей волосся, борода та вуса зазвичай стають білими з віком, що свідчить про їхній багатий життєвий досвід. Крім того, в перській культурі біле відображає знання, досвід життя та мудрість літніх людей. У перській культурі таких людей вважаються дуже досвідченими, і тому молодші покоління звертаються до них за порадою та підтримкою. Оскільки біла борода асоціюється із старістю і досвідом, то це вираз може мати негативний відтінок, якщо вживається в контексті людини, яка не бажає дізнаватися щось нове.

"سخنان سیاه" – тобто лихі язика, люди які пліткують.

Як ми вже зазначали, кольори через метафоричні вирази можуть демонструвати різні почуття, ставлення і т.д., але не всі люди (наприклад іноземці, які вчать ту чи іншу мову) розуміють чому саме цей колір був обраний задля вираження емоції. В англійській мові для демонстрації смутку використовують блакитний колір (такі метафоричні вирази потрібно переводити у метафоричне значення, щоб уникнути непорозуміння), а в українській як і в перській – чорний. Метафоричне відображення смутку через чорний колір у перській мові представлений такими виразами: "دنیا به چشمش سیاه شده" / donj â be çešmeš sijah šode (буквально – світ став чорним в його очах), "رنگ غم گرفته" / rænge qæm gerefte (буквально – його життя потемнішало).

«مثل لبو سرخ است» / məslə læbu: su:rx shu:d (червоний, як буряк). Червоне забарвлення буряка порівнюється з червоністю тону людської шкіри, яка виникає під час почуття засоромлення, розгубленості чи сердитості. Емоційні реакції можуть підвищувати кров'яний тиск, що призводить до червоніння шкіри. Кров є життєво важливою для нашого існування, тому метафоричне використання червоного кольору набуває різних конотацій в інших сферах людської діяльності. Гнів також викликає фізіологічні реакції, що доповнюють метонімічний шаблон "колір для гніву". Зважаючи на ці спостереження, можна сказати, що червоний колір утворюється з двох різних сфер і використовується метафорично. Таким чином, фізіологічна реакція в людському тілі концептуалізується через буряк, що вказує на абстрактну цільову область сорому або розгубленості та злості.

У деяких метафоричних випадках українська та перська мови використовують білий колір для конструювання емоційних метафор. У таких метафорах (український та її перський еквівалент) використовується фізіологічний механізм, тобто метафори базуються на певних фізіологічних схожостях. Шок та страх є цільовою областю застосування цих ідіом в українській та перській мовах. Білий колір пов'язується з емоційним шоком і пов'язаний зі зменшенням кількості крові в обличчі. Через метафоричний зсув, страх концептуалізується як почуття, яке має певний вплив на розум та тіло людини. «Білий/блідий як привид» – «رنگ مثل روح» / ræng mesle ruh.

3.3. Лексичні (метафоричні) вираження емоції смутку

У рамках когнітивної семантики та концептуальної метафорики було проведено багато досліджень базових емоцій. Вивчення метафор емоцій є широким і розгалуженим, проте більшість досліджень зосереджені на гніві, щасті та любові в різних мовах.

Дивлячись на нижчеподану метафору можна сказати, що вона ніби вже підказує орієнтир почуттів. Вивчаючи метафори смутку, можна помітити, що концептуальна фраза – «Смуток – це бездоння» частовживана в українському суспільстві. Коли люди сумують, вони часто демонструють зігнуту поставу, опущені плечі, кутики рота, спрямовані донизу, тощо. Цей взаємозв'язок між станом суму та виразними і поведінковими реакціями стимулює метафори «Смуток – це бездоння» або «Смуток тягне додолу». Метафора «Смуток тягне додолу» тісно пов'язана з нашим фізичним станом та емоційним сприйманням.

Дані приклади виражають, що відчуття смутку сприймається як фізичне наближення до землі. У категорії концептуального метафоризму «тягне додолу/бездоння» можна виявити і у перських виразах, такі як " کشتی هاش غرق شدن " /kæštih âš qærqšodæn – букв. його кораблі потонули, "لب و لوچه اش آویزان بود" /læbo ločæš âvizun bud – букв. його губи звисали до низу, "از خنده افتاده" /æz xənde oftâde – букв. вона або він не сміється. Усі метафоричні вирази частково однакові, що означає представляють концептуальний метафоризм.

Як ми вже зазначили вище смуток в українській мові асоціюється із бездонею, темною глибиною. Метафори базуються на фізичному та культурному досвіді і це не просто так. Однією із важливих культурних відмінностей між українською та перською мовами, полягає в тому, що, коли людина відчуває дану емоцію то в українській мові смуток = бездоння, глибина, а у перській використовується слово "اوج" /кульмінація, тобто абсолютно протилежні слова за значенням. Наприклад, "در" /"اوج ناراحتی بود" /dær odze nârâ hæti bud/ букв. бути на самому кульмінації смутку.

Одні з найбільш важливих базових метафор – це метафори-контейнери, що представляють цільові домени як простори, відокремлені кордонами від зовнішнього

середовища, часто протиставлені йому. Будівлі, машини, одяг, організації, країни – усе це може слугувати метафоричними контейнерами, але найважливішим і найпоширенішим з них є людське тіло. Уявлення про емоції і почуття, що заповнюють тіло, часто відтворюють їх як рідини, інтенсивність яких пов'язується з температурою. У європейських мовах головою часто виступає контейнер для думок, тоді як контейнером для почуттів і емоцій є серце. Контейнерна метафора використовується також для позначення різних станів, таких як поганий настрій, депресія, афект.

Контейнери, що описують сум, є частинами тіла, які включаючи очі, серце, груди та саме тіло. Таким чином, метафоричні відображення "очі – контейнер для суму", "серце – контейнер для суму", "грудна клітина – контейнер для суму" та саме тіло це також контейнер для смутку зображені на основі дослідницьких даних в перській та українській мовах. Наступні терміни українською мовою виражають такі метафори контейнера: "серце, наповнене сумом", "смуток охоплює душу (вказує на те, що смуток є дуже сильним і охоплює всю людину, її душу та душевний стан)", "сльози як дощ (порівнює потік сліз з дощем, що ллється з неба, і вказує на інтенсивність суму)", "втрата батька погасила його жагу", "він був наповнений сумом (також вказує на душевний стан об'єкта, але сам вираз не описує яка частина тіла страждає від емоції смутку)". Вирази перською мовою, такі як "تو چشمش غم را همیشه دید" / tučes̄ âš qæm râ miše did (букв. можна побачити смуток в його очах), "سینه اش پر از درد و شور و هیجانش را از دست داد" / šur væ hæjâdzânaš râæz dæstdade (букв. він позбавлений захоплення). Останній приклад представляє інший вид метонімічного відображення «відсутність життєвої енергії означає смуток».

Українська та перська культури різняться у тому, що в перській культурі сум ставляться у вигляді птаха, який знаходить своє гніздо в різних частинах тіла людини, включаючи очі та серце. Метафорична мапа «очі – гніздо для суму» та «серце – це гніздо для суму», мають в перській мові такі еквіваленти "تو چشاش لونه کرده غم" / qæm tučes̄âš lune kærde (букв. сум гніздився в її очах), "غم کنج دلش لونه کرده" / qæm konje deleş lune kærde (букв. смуток гніздився в його серці). Перські метафоричні вирази

демонструють іншу відмінність, яка полягає в тому, що сум уявляється як рідина, що знаходиться в контейнері. Такі вирази як "دل پر از خون" / dele poræz xun (букв. серце повне крові), "دلّم خونه از این دنیا" / delæm xunæz in donjâ (букв. моє серце – кров), представляють кров як рідину суму у людині.

3.4. Лексичні (метафоричні) вираження емоції страху

Страх – це складний психологічний стан, який є часткою людської природи. У перській культурі страх має важливе значення і часто асоціюється з різними аспектами життя. Одним з найбільш відомих прикладів страху в перській культурі є страх перед невідомим. Іслам, який є домінуючою релігією в країні, навчає віруючих бути обачними та пильними перед небезпеками, що можуть підступати ззовні. Також у перській культурі страх перед втратою індивідуальності та свободи є досить поширеним. Це пов'язано з історичними подіями, коли перська нація стикнулася з різними формами панування та контролю.

З іншого боку, страх в перській культурі може бути розглянутий як позитивний елемент. Наприклад, страх перед Богом та релігійні обов'язки можуть бути використані як стимул для досягнення моральної чистоти. Також, страх перед ворогом може допомогти зберегти національну свободу та незалежність. У перській культурі існує декілька понять, які відображають різні аспекти страху. Наприклад, "هراس" (haras) – це загальний термін, який описує будь-який вид страху, тоді як "ترس" (tars) – це більш сильний вид страху, який може приводити до фізичної реакції на небезпеку. Наприклад: ترس خوردن از شناس / tars hordan az shenas/ бути незграбним в чомусь через страх невдачі;

به دنبال ترسیدن از دم می گردند / be donbal tarsidan az dam mi gardand/ бути весь час наляканим, боятися навіть своєї тіні;

بوی بد ترس / bu-e bad tars/ знати що станеться щось погане (в народі ще кажуть «пахне смаженим»);

ترس سیاه / tars-e siah/ страх перед невідомим.

3.5. Лексичні (метафоричні) вираження емоції щастя

Щастя – позитивна емоція, на відміну від суму та страху. Щастя в перській культурі також пов'язане з духовністю. Багато персів вірять, що досягнення духовності та моральної чистоти є важливим елементом щастя. Іслам є домінуючою релігією в Персії, і для багатьох персів дотримання релігійних обов'язків є одним з ключових чинників щастя. У перській мові існує кілька слів, що відображають різні аспекти щастя. Наприклад, "خوشبختی" (khoshbakhti) – це загальний термін, що описує загальний стан щастя, тоді як "شادی" (shadi) – це більш специфічне поняття, яке описує радість і щастя від певної події чи досягнення. Наступні метафори уявляють почуття щастя в перській мові:

1) щастя – це добра фізична та психічна кондиція: "سرکیفه" = "sare keifeh" (буквально: на бадьорості), = "انداخته گل صورتش" "sooratesh gol endakhteh" (буквально: на його обличчі цвіте квітка).

2) щастя – це здоров'я: "میزونه خیلی" = "kheili mizooneh" (буквально: дуже збалансований); у цьому випадку можна розглядати два стани: перший стан пов'язаний зі смаком щастя, а другий стан показує реакцію на це почуття, і причиною щастя можна вважати зовнішню силу, яка призводить до позитивної зміни настрою та фізичного стану людини.

3) щастя – це смак: у перській мові, щастя порівнюється зі смаком їжі, де все підходить під бажання людини, як у виразі «است شیرین کامش به دنیا» («donia be komesh shirineh»), що буквально означає «світ солодкий у його роті».

4) щастя – це святкування та танці: у перській культурі, щастя символізується природною силою та щасливою церемонією, як у виразах «عروسیشه» («arogosishe»), що буквально означає «це її весілля».

5) щастя – це музика: "خونه می خروس کبکش" = "kabkesh khooros mikhooneh" (букв. його куропатка кує (як) півень).

6) щастя – це ніби підноситися: "دارم بال در می آرم" = "daram bal dar miaram" (букв. Я отримую крила); У цьому випадку щастя є характеристикою тварини, яка

перевершує силу людини, що вказує на додаткове і неймовірне щастя, про яке людина навіть не могла уявити.

7) "آسمان در پیشانی" (āsemān dar pishāni) - це фразеологізм, що означає "небо на лобі". Використовується для опису ситуації, коли людина відчуває велике щастя або радість.

8) щастя як відірваність від світу: "دست و پاش گم کرده بود" = "dasto pasho gom kardeh bood" (букв. він втратив руки і ноги); У цьому стані щаслива людина занадто радіє, є тривожність і втрата уваги.

9) щастя як об'єкт: "تو پوست خود نمی کنجه" = «too roost-e khod Nemi-gonjeh» (букв. не поміщатися у своїй шкірі). Щастя представлене як посудина з речовиною всередині, що заповнює її вміст до краю і переливається.

10) "خوشبختی دروغین" (khoshbakhti dorughin) - це фразеологізм, який означає "фальшиве щастя". Використовується для опису ситуації, коли людина намагається зобразити себе щасливою, але насправді її душа не відчуває справжнього щастя.

11) "خوشبختی دوچندان" (khoshbakhti do chandān) - це фразеологізм, який означає "двічі щасливий". Використовується для опису ситуації, коли людина має подвійну дозу щастя, наприклад, коли вона одержує дві хороші новини підряд.

Висновок до Розділу 3.

Слід відзначити, що зв'язок між мовою та культурою має суттєвий вплив на конотації кольорових слів. Вчені, які досліджують метафоричні вирази кольорів, приходять до висновку, що, хоча кольори мають спільні конотативні властивості у двох мовах, це не означає, що вони використовуються аналогічним чином. Вони більше залежать від культурних та мовних особливостей. Наприклад, хоча концептуальні метафори "ЧОРНИЙ - ПОГАНО, БІЛИЙ - ДОБРО" є присутніми у будь-якій мові, кожна мова та культура надають їм свої специфічні конотації та відображають різні ментальні уявлення. Наші дослідження показали, що метафоричні вирази кольорів в українській та перській мовах базуються на реальності, культурних уявленнях та символізмі. Крім того, вони є специфічними для кожної культури, що

свідчить про те, що хоча деякі відображення є універсальними, багато з них є специфічними для соціокультурного контексту. Слід відзначити, що зв'язок між мовою та культурою суттєво впливає на конотації кольорів. Вчені, досліджуючи метафоричні вислови кольорів, вирішили, що, хоча кольори мають спільну конотативну базу в обох мовах, це не означає використання схожих висловів. Вони відображають культурні та мовні особливості. Результати дослідження показали, що метафоричні вислови кольорів у українській та перській мовах базуються на реальності, культурних переконаннях та символіці. Крім того, метафори кольорів, окрім своєї універсальності, є специфічними для кожної культури. Дослідження метафор допоможе нам побудувати мовно-специфічну культурну модель та відображати культурні відмінності на основі визначеної моделі. Аналіз метафоричних висловів кольору може вказувати на повсюдність метафор у мові, а також на схожості та відмінності між українською та перською мовами. Контрастний аналіз метафор допоможе виявити властивості, які можуть бути пропущені при аналізі будь-якої мови окремо.

ЗАГАЛЬНИЙ ВИСНОВОК

Завдяки розвитку сучасної перської мови та літератури відбувається постійне утворення нових метафор, які відображають важливі теми й ідеї, що притаманні для перської культури та суспільства. У цій роботі ми дослідили різноманітні аспекти використання метафор у сучасній перській мові, зосереджуючись на їх ролі в мовному виразі, культурному контексті та літературі. Дослідження показало, що метафоричні вирази у перській мові використовуються для вираження складних ідей, які важко передати без використання образів і порівнянь. Метафори стали важливим елементом мовного виразу в перській мові, допомагаючи збагачувати мовний арсенал та створювати нові вирази з мінімальними зусиллями.

Одним з найважливіших аспектів дослідження метафор є їхнє використання в культурному контексті, оскільки вони не тільки виражають ідеї, але й відображають світогляд, традиції та цінності культури, в якій вони виникають. Метафори у перській мові допомагають відображати такі важливі аспекти культури, як релігія, історія, краса та природа.

Крім того, метафори мають важливе значення в літературі, оскільки вони допомагають створювати більш живі та емоційні описи, підсилюючи ефект від творів. У перській літературі, метафоричні вирази використовуються для підсилення емоційної складової творів та поглиблення їхнього змісту. Метафори стають важливими інструментами для створення образів та порівнянь, які розкривають глибинні ідеї та філософські погляди перської літератури.

Загалом, дослідження метафор у сучасній перській мові показало, що вони стали необхідним елементом мовного виразу та культурної ідентичності. Метафори використовуються у багатьох сферах, таких як політика, мистецтво, наука, література та різноманітні галузі, де вони відображають різноманітні аспекти життя та культури перського народу.

Оскільки метафори є складовою частиною культурної спадщини перського народу, важливо зберігати та підтримувати їх використання, щоб зберегти та розширити культурну спадщину країни. Для того, щоб вивчати та розуміти метафори

у перській мові, необхідно мати знання про культуру та історію цієї країни, оскільки вони є не тільки складовою частиною мови, але й ключем до розуміння перської культури та її цінностей.

Усім, хто цікавиться перською культурою та мовою, варто звернути увагу на метафори у перській мові, оскільки вони становлять важливу складову культурної спадщини країни та відображають її багату історію та традиції. Розуміння метафор у перській мові може допомогти не тільки лише вивчити мову, але і краще зрозуміти перську культуру та менталітет народу.

Окрім того, вивчення метафор у перській мові може мати важливі практичні застосування. Наприклад, метафоричне мислення може допомогти у вирішенні проблем та прийнятті рішень, оскільки воно дозволяє бачити різні аспекти проблеми та знаходити неочікувані рішення. Також, знання метафор у перській мові може бути корисним для людей, які працюють з перською мовою, наприклад, для перекладачів, журналістів та інших фахівців.

Зважаючи на все вищезазначене, можна зробити висновок, що метафори є важливим елементом перської мови та культури. Вони допомагають поглибити розуміння творів та ідей перських письменників та філософів, відображають менталітет та цінності перського народу та мають важливі практичні застосування. Оскільки метафори є такою важливою складовою перської культури, їх слід зберігати та підтримувати, а вивчення метафор у перській мові може бути корисним не тільки для людей, які вивчають мову, але і для тих, хто цікавиться перською культурою та історією.

АНОТОЦІЯ ПЕРСЬКОЮ МОВОЮ

رابطه زبان و عواطف را می توان از دو جهت بررسی کرد. اولی، زبان، در معنای وسیع، را می توان «عاطفی» ساخته (اجرا شده) دانست. با در نظر گرفتن این موضوع، پذیرفته شده است که افراد، حداقل گاهی اوقات، احساسات «دارند» و «احساسات» نیرویی خاص به خود می گیرد و به طرق مختلف بر ارتباطی بودن یک موقعیت تأثیر می گذارد.

این می تواند به صورت برون زبانی (به عنوان مثال، از طریق حالات چهره، وضعیت بدن، رفتار به طور کلی، و غیره)، از نظر ویژگی های فرابخشی و عروضی، و همچنین از نظر اشکال زبانی (واژگانی و نحوی) رخ دهد. آخرین مجموعه مقالات در شماره ویژه مجله پراگماتیک گواه این جهت از تحقیقات است.

اگرچه تحقیقات در این خط استدلال عمدتاً بر "بیان" احساسات، یعنی بر عمل رفتاری ابراز عاطفه در ارتباطات متمرکز است، اما تا حد زیادی به درک اینکه احساسات چیست و چگونه در محیط های خصوصی و عمومی عمل می کنند، بستگی دارد. در این دیدگاه، زبان و عاطفه دو نظام همزمان و موازی هستند و رابطه آنها در این است که یک سیستم (عاطفه) بر کار دیگری (زبان) تأثیر می گذارد. هر دوی آنها عملکرد خود را در فرآیند ارتباط بین افراد به اشتراک می گذارند.

رویکرد دیگری به رابطه بین زبان و احساسات دیدگاهی را که قبلاً مورد بحث قرار گرفت معکوس می کند. این فرض را بر این می گذارد که زبان به نحوی با اشیاء در جهان، از جمله احساسات، ارتباط دارد و بنابراین «بازتاب» می کند: زبان ها دارای احساسات هستند و مردم در سراسر جهان در مورد احساسات صحبت می کنند، هرچند نه لزوماً به همان میزان و با یکسان. وسواس فکری و انعکاسی مانند دنیای به اصطلاح غربی. در این دیدگاه، مشخص نیست که آیا احساسات، ابژه های «واقعی» در جهان مانند رفتار هستند یا حالت ها یا فرآیندهای روان شناختی «درونی» (مشابه سایر فرآیندهای روان شناختی مانند افکار یا نیات). سپس این دیدگاه رویکردی متفاوت به رابطه زبان و عاطفه دارد. زبان وسیله ای برای درک احساسات است و همچنین می تواند به عنوان نقطه شروعی برای کاوش در دنیای احساسات در زبان های مختلف مورد استفاده قرار گیرد.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Cowen AS, Keltner D. Self-report captures 27 distinct categories of emotion bridged by continuous gradients. *Proc Natl Acad Sci USA*. 2017;
2. Gruber J, Moskowitz JT, eds. *Positive Emotion, Integrating the Light Sides and Dark Sides*. OUP USA; 2014.
3. Lawrence EM, Rogers RG, Wadsworth T. Happiness and longevity in the United States. *Soc Sci Med*. 2015
4. Kozłowska K, Walker P, Mclean L, Carrive P. Fear and the Defense Cascade: Clinical Implications and Management. *Harv Rev Psychiatry*. 2015
5. Adolphs R. The biology of fear. *Curr Biol*. 2013;
6. Oaten M, Stevenson RJ, Case TI. Disgust as a disease-avoidance mechanism. *Psychol Bull*. 2009
7. Staicu ML, Cuțov M. Anger and health risk behaviors. *J Med Life*. 2010
8. Gottlieb MM. *The Angry Self: a Comprehensive Approach to Anger Management*. Phoenix, AZ: Zeig, Tucker & Co.; 1999
9. Diller H. J. *Emotions and the Linguistics of English*. Tuebingen: Niemeier, 1992. 155 p.
10. Чабаненко В. А. (1984) *Основи мовної експресії*. Київ: Вища школа.
11. Лакофф та Джонсон, 1980; Лакофф, 1993
12. Літлмор, 2001, див. Комур та Джимен, 2009
13. Голті, 1997
14. Лакофф та Джонсон, 1999
15. Лан та МакГрегор, 2009